

Bijzondere planten in de Duin- en Bollenstreek in 2002 en 2003

Martien de Graaf & Jelle van Dijk

In elke aflevering van ons blad *de Strandloper* is een lange lijst van vogelwaarnemingen te vinden. Daarbij zijn vogels die het gehele jaar in ons land verblijven, maar het grootste deel van de meldingen heeft betrekking op vogels die uitsluitend dankzij hun vliegvermogen onze omgeving hebben bereikt. Planten zijn uiteraard veel minder mobiel. Het zaad van veel soorten planten kan echter ongelooflijke afstanden afleggen. Denk hierbij maar eens aan alle zaden die met pluis door de lucht zweven. Bovendien zijn er zaden die onvoorstelbaar lang hun kiemkracht bewaren. De mobiliteit van planten wordt echter pas goed zichtbaar als het zaad daadwerkelijk kiemt en tot een plant uitgroeit. De kans daarop is het grootst op plaatsen waar weinig concurrentie van andere soorten is. Geen wonder dat we bijzondere soorten dikwijls aantreffen op gronddepots, nieuwe wegbermen, bouwterreinen en dergelijke. Aan dit rijtje kunnen ook de natuurontwikkelingsterreinen worden toegevoegd. In het kader van natuurherstel wordt op diverse plaatsen de bestaande begroeiing verwijderd, waardoor inwaaierend zaad een kans krijgt te kiemen zonder direct door concurrenten verstikt te worden. Een voorbeeld in onze omgeving is het begin van de Langevelderslag. Zie hiervoor het artikel in de *Strandloper* jaargang 35, nummer 4.

Naast de planten van ruderaal terreinen en natuurontwikkelingsprojecten trekken ook steeds meer de planten van het straatmilieu de aandacht. De iets hogere temperatuur in het stedelijke milieu in combinatie met het sterk teruggedrongen gebruik van bestrijdingsmiddelen, heeft veel soorten de kans geboden zich in het straatmilieu te vestigen. Ook deze categorie planten zal in deze aflevering weer nadrukkelijk aan bod komen.

In de *Flora van de Duin- en Bollenstreek*, uitgegeven in 1994 werd een lijst opgenomen van alle tot dan toe aangetroffen plantensoorten in onze regio. Sindsdien is in de *Strandloper* zesmaal een artikel verschenen waarin aanvullingen op deze lijst werden gepubliceerd. Deze aanvullingen zijn te vinden in:

- 28^e jaargang nr. 4 (december 1996)
- 30^e jaargang nr. 1 (maart 1998)
- 30^e jaargang nr. 4 (december 1998)
- 32^e jaargang nr. 1 (maart 2000)
- 33^e jaargang nr. 1 (maart 2001)
- 34^e jaargang nr. 1 (maart 2002).

Nieuw voor de Duin- en Bollenstreek

Grote boterbloem – *Ranunculus lingua*

In juli 2003 vond MdG rond een vijvertje op het landgoed Oud-Leeuwenhorst een bescheiden aanplant van deze fraaie soort (blok 30-17-23). Deze soort is in elk tuincentrum te koop. Moeten we dit floravervalsing noemen of geldt dit niet voor buitenplaatsen?

Geelwitte helmbloem – *Pseudofumaria alba*

Op 25 september 2003 zag MdG tussen straattegels van het Saffraanplein te Voorhout (blok 30-17-23) deze nieuwe urbane soort. De inburgering van deze plant is later begonnen en is ook niet zo explosief als bij de Gele helmbloem. In het FLORON-district Hollands Duin (gebied tussen Haarlem en Leiden) zijn momenteel al 28 uurhokken met deze soort, voornamelijk in Leiden en Haarlem.

Mansbloed – *Hypericum androsaemum*

Deze tot één meter hoge, houtige heester met mooie, grote gele bloemen en rood tot zwarte bessen wordt de laatste jaren veel gekweekt en aangeplant in tuinen en parken. In het najaar van 2002 zag MdG in een akker langs de Herenweg tussen Noordwijk en Rijnsburg het oogsten van de rijpe zwarte bessen. Is Mansbloed een medicinale plant zoals de andere *Hypericum* (Sint Janskruid)? In het stedelijke gebied van het FLORON-district werd deze soort in 22 uurhokken aangetroffen, waarbij eenmaal (9 aug. 2003) op de Stationsweg te Hillegom (blok 24-58-15). In alle gevallen betrof het lage vegetatieve takjes zonder bloemen. Als 'onkruid' lijkt het de plant niet toegestaan in bloei te komen!

Rubus laciniatus

Van deze braamsort bestaat nog steeds geen Nederlandse naam, hoewel de soort al zeer lang als cultuurplant wordt gekweekt. De plant wordt ook zonder stekels gekweekt en behoort tot de gemakkelijk op naam te brengen bramensoorten. Op enkele plaatsen werd de soort in ons gebied door MdG aangetroffen tussen straattegels: van de Mortelstraat (blok 30-17-31) en Dr. Schaepmanlaan in Voorhout (blok 30-17-54). In beide gevallen betrof het kleine, vegetatieve takjes.

Amerikaans vergeet-mij-nietje – *Ompholodes verna*

Deze sierplant wordt steeds meer bloeiend aangetroffen in het stedelijke milieu tussen plaveisel. Vooral in de buurt van Haarlem kan men in het voorjaar van deze plant genieten. In ons gebied noteerde MdG deze soort voor de Leidsestraat in Hillegom (blok 24-58-35) en voor de wijk Zeeburg in Noordwijkerhout (blok 24-57-54), beide eind mei 2003.

Schijnpapaver – *Meconopsis cambrica*

Ook deze sierplant uit de Papaverfamilie met gele bloemen en veerdelig blad is al weer jaren bezig om met groot succes de stad te veroveren. In het FLORON-district Hollands Duin telde MdG reeds 70 km-hokken met deze soort, vooral in Den Haag, Leiden en Haarlem. In ons gebied werd deze soort gezien op 10 april 2003 aan de Anemoonstraat te Noordwijk (blok 30-17-41), op 30 april 2003 aan het Rozenburg te Noordwijk (blok 30-17-31) en aan de Achterzeeweg te Noordwijk (blok 30-17-31) en op 24 juli 2003 aan de Susanna van Ettenstraat in Noordwijk (blok 30-17-21).

Tweekleurig springzaad – *Impatiens balfourii*

Deze plant begint in het stedelijke milieu ook in te burgeren. De naam verwijst naar de tweekleurige bloemkleur (wit en helderrose). Op 25 september 2003 zag MdG de plant tussen straattegels in de Sikkelkruidstraat te Voorhout (blok 30-17-55).

Kruipklokje – *Campanula porscharskyana*

Evenals de vorige soort wordt dit klokje nog niet in de Heukels' Flora genoemd. Uit artikelen van en gesprekken met Ton Denters die werkt aan een boek over de urbane flora, kon MdG de door hem gevonden klokjes op naam brengen. Het Kruipklokje is een blauw klokje met diep ingesneden bloemkroon (sterretje) dat bezig is steden en dorpen al geruime tijd te koloniseren. In ons gebied groeit de plant nu in verschillende km-hokken in Sassenheim en Voorhout. In 2004 zal speciaal op deze soort gelet worden.

Bijenorchis – *Ophrys apifera*

In juni 2003 trof M. Gielen 6 ex. van deze fraaie orchidee aan in de Coepelduynen (blok 30-16-54). De Bijenorchis is de laatste jaren sterk in opmars. In de AWD is deze soort al op diverse plaatsen aangetroffen. Spectaculair was de vondst in juni 2003 van ruim 3000 exemplaren op een braakliggend terrein bij station Hoofddorp. Wellicht wordt de verspreiding van deze soort positief beïnvloed door de stijgende temperaturen.

Nieuwe vindplaatsen van bijzondere soorten

Tongvaren – *Asplenium scolopendrium*

Op 22 augustus 2002 troffen MdG en JvD een exemplaar aan op een bruggetje in de Engelse tuin van Sint Bavo te Noordwijkerhout (blok 24-57-54). In juni 2003 vond MdG 4 ex. op een muur langs de Katwijksestraat in Noordwijk-Binnen (blok 30-17-31).

Pijpbloem – *Aristolochia clematis*

Tijdens de excursie voor bewoners van De Zuid op 20 juni 2003 maakte een van de deelnemers ons attent op een rijke groeiplaats van de Pijpbloem! Deze bevond zich in de berm van de Beethovenweg (blok 30-16-35). Van deze uit de artsenij afkomstige plant was in ons gebied slechts één groeiplaats (fietspad bij de Langevelderslag) bekend.

Stinkende gouwe – *Chelidonium majus*

Op 22 april 2003 vond MdG bij een tuintje op de hoek Herenstraat-Boerhaavestraat te Voorhout (blok 30-17-54) enkele planten met dubbele bloemen. Het betreft hier mogelijk een verwilderde sierplant.

Zacht loogkruid – *Salsola kali subsp. ruthenica*

Opmerkelijk dat deze soort van duinen en bouwterreinen werd gevonden tussen het plaveisel. Op 28 augustus 2003 vond MdG deze soort op de Voorstraat te Noordwijk (blok 30-17-41).

Blaassilene – *Silene vulgaris*

Deze soort werd door MdGesignaleerd langs de Noordwijkerweg te Rijnsburg (blok 30-27-21) op 22 juli 2003. In het verleden verscheen en verdween de plant op enkele plaatsen in ons gebied.

Bolderik – *Agrostemma githago*

Deze soort werd op 14 juni 2002 op het terrein van de Noordwijkse Golfclub gevonden (blok 24-57-33). Een week later trof JvD 5 ex. aan in een berm langs de Beethovenweg (blok 30-16-35).

Deze planten waren opgeslagen uit zaad dat hier ter verfraaiing van de berm was uitgestrooid.

Bolderik is van oorsprong een zeldzaam akkeronkruid. Tegenwoordig komt deze soort veel voor in wilde-bloemenpakketten en duikt hierdoor op allerlei plaatsen op.

Saponaria ocymoides

Van deze nieuwe urbane soort, die reeds in 2000 was gevonden in Katwijk en Sassenheim, konden 2 nieuwe vindplaatsen worden genoteerd. Op 1 juni 2002 vond MdG de plant aan het Elzenhorst te Voorhout (blok 30-17-54) en op 27 mei 2003 in de wijk Zeeburg in Noordwijkerhout (blok 24-57-54).

Engels gras – *Armeria maritima*

Vondsten van deze soort in onze omgeving hebben vermoedelijk altijd betrekking op verwildering vanuit tuinen. Engels gras komt van nature alleen voor op schorren en kwelders al wordt de soort ook aangetroffen in wegbermen waar pekkel voor een zilt milieu zorgt!

Op 24 juni 2002 vond JvD een bloeiende pol aan de Bosweg (blok 30-17-11). In juni 2003 werd deze pol hier door J. Bouwmeester teruggevonden. In juni 2002 werd eveneens een bloeiend polletje aangetroffen in de berm van de Erasmusweg (blok 30-16-35).

Robinia – *Robinia pseudoacacia*

Deze soort is veel aangeplant op de landgoederen en langs de binnenduinrand. Hieraan kan worden toegevoegd dat deze soort steeds vaker in het stedelijke gebied opduikt. Vooral langs trottoirs en

tussen straattegels zien we veel kleine boompjes opduiken. Behalve in de grote steden is dit verschijnsel ook in de dorpen van ons gebied waar te nemen.

Kattedoorn – *Ononis repens subsp. spinosa*

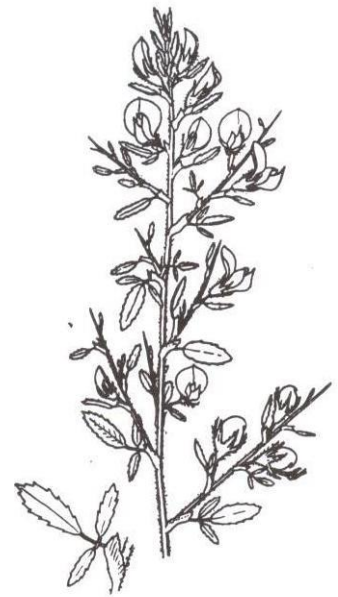
Op 11 juni 2003 werd aan de Oosthoutlaan in Voorhout (blok 30-17-54) deze in ons gebied zeldzame soort door MdG in een tuintje (niet aangeplant!) waargenomen.

Stokroos – *Alcea rosea*

In de *Flora van de Duin- en Bollenstreek* (1994) wordt gemeld dat deze soort verwilderd is gevonden op composthoven. Tegenwoordig houdt deze soort stand in de straten van steden en dorpen in heel het district Hollands Duin; momenteel aldaar reeds in 105 km-hokken.

Bloedooievaarsbek – *Geranium sanguineum*

Ook deze soort is aan een opmars in het stedelijke gebied begonnen. Door MdG werden in ons gebied de volgende vondsten gedaan: 28 mei 2002 Engelplein Lisse (blok 30-18-23), 27 mei 2003 Leidsestraat Hillegom (blok 24-58-35) en 11 juni 2003 Oosthoutlaan Voorhout (blok 30-17-54).

Kattedoorn

Beemdoeivaarsbek – *Geranium pratense*

In juni 2002 trof JvD een grote pol van deze soort aan in de wegberm van de Leidse Vaart tussen Voorhout en de Postbrug (blok 30-27-14). Deze soort wordt dikwijls in tuincentra aangeboden en verwildert vrij gemakkelijk.

Gevlekte scheerling – *Conium maculatum*

Deze forse schermbloemige komt op diverse plaatsen voor in de Amsterdamse Waterleidingduinen, bijvoorbeeld bij ingang De Zilk en in het Haasveld. Verder is er een groeiplaats langs de Noraweg. Op 10 juni 2002 vond JvD een grote groeiplaats in de berm van de N206 in Noordwijkerhout (blok 30-17-14).

Bilzekruid – *Hyoscyamus niger*

Zoals eerder bij grondwerkzaamheden in Noordwijk-Binnen verscheen in 2003 deze soort op een ruderaal terreintje aan de Hoofdstraat in Hillegom (blok 24-58-25).

Gevlekt longkruid – *Pulmonaria officinalis*

Na in 2001 in het centrum van Voorhout tussen plaveisel gevonden te zijn, kon deze soort in Noordwijk niet achterblijven. Op 10 april 2003 werd deze soort door MdG gesignaleerd aan de van Struykstraat (blok 30-17-22). In het district Hollands Duin momenteel al in 24 blokken!

Bosvergeet-mij-nietje – *Myosotis sylvatica*

Opzienbarend is de toename van deze soort in het urbane district. MdG telde reeds 47 blokken in Hollands Duin. In Noordwijk werd deze soort in 2003 gevonden: 30 april Zeestraat (blok 30-17-31) en ook nog in straten in de blokken 30-17-21 en 30-17-22.

Blaauwe bremraap – *Orobanche purpurea*

Het jaar 2002 was een bijzonder goed jaar voor deze soort. Op de bekende groeiplaatsen in villapark De Zuid (blok 30-16-35) en langs de Bosweg (blok 30-17-11) werden vele tientallen exemplaren gevonden. Bij de bunkers bij de oude golfbaan in de Noordduinen (blok 30-17-11) werden 22 bloeistengels geteld. Een bijzondere groeiplaats met slechts één ex. bevond zich in de berm van de Gooweg ter hoogte van het landhuis Klein Leeuwenhorst (blok 30-17-23).

Citroenmelisse – *Melissa officinalis*

Deze plant werd in 1992 gezien in een wegberm in Katwijk. Momenteel verwildert deze soort vanuit tuinen via muurranden naar trottoirs. In het district Hollands Duin zijn nu zo'n 25 km-hokken bekend; hierbij ook de vindplaats aan de Oosthoutlaan te Voorhout (blok 30-17-54).

Zomerfijnstraal – *Erigeron annuus*

Op 21 juni 2002 vond JvD in een stuk nieuwe wegberm aan de Dennenweg (blok 30-16-35) 4 exemplaren van deze composiet.

Griekse alant – *Inula helenium*

Al vele jaren staat deze prachtige plant te pronken langs de waterkant bij de brug van de Noordwijkerhoek. In 2002 en 2003 werd deze uit tuinen verwilderde soort ook gevonden in Polder Hoogeweg, dicht bij de Maandagsche Watering (blok 30-17-42).

Moerasandijvie – *Tephrosia palustris*

Deze pionier van vochtige terreinen werd op 19 oktober 2003 door JvD aangetroffen in het natuurontwikkelingsgebied aan de Langevelderslag (blok 24-57-24). Deze soort was de laatste jaren niet meer in ons gebied gevonden.

Dubbelkelk – *Picris echioides*

In september 2003 vond Bep van Geldermalsen deze bijzondere soort in een nieuwe berm langs de Elsgeesterlaan (blok 30-27-22). Er was slechts één vondst van deze soort bekend. Het normale verspreidingsgebied van deze zuidelijke soort reikt tot in Zeeland.

Muursla – *Mycelis muralis*

Op 13 juli zag MdG bij een tuin aan de Stationsweg in Hillegom (blok 24-58-15) enige exemplaren van deze soort. In de dorpen van ons gebied blijft deze soort nog steeds zeldzaam. Wel is de soort sterk toegenomen in het naaldbos ten noorden van de Duindamse Slag (blokken 24-57-33 en 24-57-43).

Smalle waterweegbree – *Alisma gramineum*

In augustus 2003 vond JvD tientallen planten van deze soort in de fraaie sloot langs de parallelweg van de N206 in Noordwijkerhout (blok 24-58-31 en blok 24-58-41). De soort was hier jaren geleden ook al eens gevonden, maar niet zo talrijk als in 2003.

Italiaanse aronskelk – *Arum italicum*

In de vorige aflevering van deze serie werd gewag gemaakt van vele nieuwe vindplaatsen in allerlei kleine houtbestanden. Dit werd toegeschreven aan de verspreiding door Merels die de bessen hebben 'ontdekt'. Op 24 december 2003 trof JvD een grote groeiplaats (ruim 20 ex.) aan in de bosrand achter het Bollenbad (blok 30-17-21). Een goed kenmerk van deze soort is het feit dat de nieuwe bladeren reeds in het late najaar verschijnen in tegenstelling tot de Gevlekte aronskelk die pas in het voorjaar nieuw blad vormt.

Borstelbies – *Isolepis setacea*

In juli 2003 trof JvD tientallen polletjes aan in het natuurontwikkelingsgebied langs de Langevelderslag (blok 24-57-24). Deze bijzondere soort duikt regelmatig op in dergelijke terreinen. Op 29 augustus 2002 vond MdG deze soort ook op een bouwterrein van de Wilem van den Bergh (blok 30-16-55)

borstelbies

Bieslook – *Allium schoenoprasum*

Deze plant werd door MdG in april 2003 gezien tussen straattegels bij de Northgodreef (blok 30-17-22) en in de Gladiolusstraat (blok 30-17-31) te Noordwijk. Deze soort werd nogal eens aangeplant, verwilderde en hield plaatselijk stand. Het lijkt een stadssoort te worden.

Daslook – *Allium ursinum*

In 2003 zag MdG voor het eerst de aanplant van deze soort op de Willem van den Bergh! (blok 30-16-55).

EXCURSIE NOORD-HOLLAND NOORD

Koene Vegter

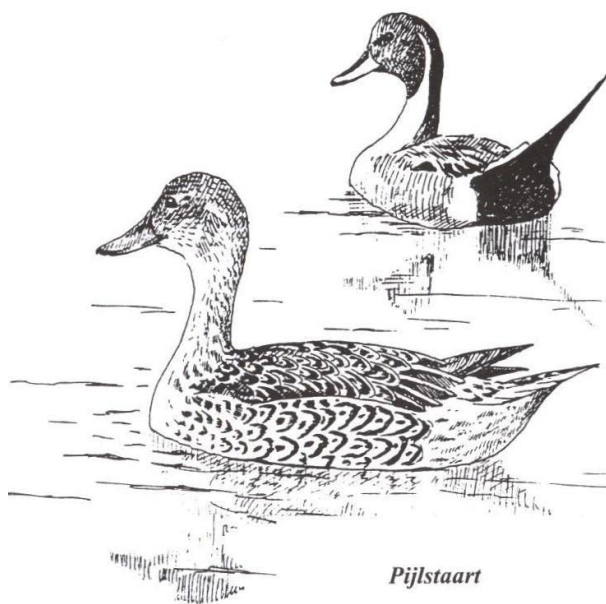
De eerste excursie van dit jaar had deze keer niet de IJssel-delta maar het Noord-Hollandse Wieringen tot doel. Op de frisse zondagochtend van 22 februari 2004 hadden zich 19 deelnemers bij het Jan Verwey Natuurcentrum verzameld om dit mee te maken.

Ondanks gedetailleerde routeaanwijzingen slaagde de groep erin om al gelijk verspreid van start te gaan. Zo ging een gedeelte richting het carnavalsplaatsje Noordwijkerhout, waar slechts een junior Sluijs werd aangetroffen.

Bij de Putten in de buurt van Petten bleek iedereen weer verzameld te zijn en kon het echte waarnemen beginnen. Kenners meenden gelijk al in de verte een groepje Dwergganzen te kunnen scoren temidden van een grotere ganzengroep. De minder geroutineerde leden waren ook met telescoophulp helaas niet tot deze verfijnde differentiatie in staat. Ernstig te betreuren viel dit niet, want ook verder viel hier veel moois te zien. Met het zonlicht in de rug van dichtbij fraai gekleurde Bergeenden, Wintertalingen, Slobeenden en Smienten en verder weg een Lepelaar, Kluten, Zwarte Ruiters en Tureluurs. Overstekend naar de dijk van de Hondsbosche Zeewering werd een groepje van 8 Sneeuwgorzen opgeschrikt, dat gelukkig snel weer neerstreek en zich, voor sommigen voor het eerst, goed liet bekijken. Ook aan de zeezijde van de dijk werden weliswaar in de volle wind mooie waarnemingen gedaan: Steenlopers, Scholeksters en Bonte Strandlopers. Over de aanwezigheid van Kanoeten dan wel Parse Strandlopers bleven de meningen verdeeld.

Onderweg naar het oude Zuiderzee-eiland Wieringen werden talloze ganzen gezien: Grauwe Ganzen, Brandganzen, Kolganzen en bij de Westlanderkoog een kleine 2.500 Rotganzen. Temidden hiervan een tiental Witbuikrotganzen, die zich normaal gesproken tot Denemarken

beperken, maar 's winters ook in kleine aantallen wel in deze streek verblijven. Met enige hulp voor degenen voor wie dit de eerste waarneming van deze schaarse wintergast betrof, vielen ze zeer goed te onderscheiden temidden van de enorme troep soortgenoten.

Pijlstaart

Aan de overkant voerde een Slechtvalk een luchtduel uit met een Zwarte Kraai over zijn prooi. De valk won, maar toch niet zonder moeite en fascinerend om deze acrobatiek te zien. Verder op weg door dit fraaie polderlandschap in de kop van Noord-Holland brachten nog een Blauwe Kiekendief, enkele Patrijzen, een tiental Pijlstaarten en vele Wulpen, Kluten en Goudplevieren, maar niet de ons door de werkgroep Wieringen (www.wierhaven.nl) voorgespiegelde Fraters aan de Molenweg. Tijd daarom voor enige karige catering in café de Houtschuur in Den Oever, waar het menu beperkt bleek tot koffie met Wieringer jodenkoek, maar waar het wel gezellig toeven was en het uitzicht op